

Boeren voor natuur past uitstekend tussen natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer

Natuurbeheer kan effectiever door beheer in natuur- en landbouwgebieden beter op elkaar te laten aansluiten. Beide typen beheer vallen binnen dezelfde provinciale natuurbeheerplannen, waardoor boerencollectieven en terreinbeherende organisaties worden gestimuleerd tot afstemming. Landbouwbedrijven die werken volgens het concept Boeren voor Natuur kunnen deze aansluiting en afstemming goed vormgeven. Nu Boeren voor Natuur in de Catalogus Groenblauwe Diensten is opgenomen, is het een serieuze optie geworden voor integrale gebiedsplannen.

— J. Westerink, A.H.F. Stortelder, A. Corporaal en F.G.W.A. Ottburg (Alterra, Wageningen UR)

> De provincies hebben samen met terreinbeherende organisaties en boerencollectieven hun natuurbeheerplannen opgesteld. De plannen geven aan waar de provincie welke natuurdoelen nastreeft en welke budgetten daarvoor beschikbaar zijn. Door gebruik te maken van de gebiedskennis en beheerervaring van terreinbeheerders en boeren streven de provincies naar haalbaarheid en betaalbaarheid. Voor de effectiviteit van het natuurbeheer is het bovendien belangrijk dat het beheer in natuurgebieden en aangrenzende landbouwgebieden ruimtelijk samenhangt en op elkaar is afgestemd.

Betere omstandigheden voor biodiversiteit

Beheer van overgangsgebieden natuur-landbouw is actueel. De kwaliteit van natuurgebieden wordt op veel plekken beperkt door te lage grondwaterstanden in het aangrenzende boerenland en de aanvoer van te veel nutriënten via het water en de lucht. Het opheffen van de tegenstelling tussen het beheer van natuur en van boerenland is te realiseren met extensieve vormen van landbouw met hogere grondwaterstanden, zoals Boeren

voor Natuur. Daarmee kan ook het leefgebied van veel soorten planten en dieren worden vergroot. Binnen Boeren voor Natuur dient de boer tien procent van zijn grond om te zetten in 'natuurlijke' landschapselementen, zoals plas-dras-zones, houtwallen en natuurvriendelijke oevers. Deze elementen dienen ook door de boer te worden beheerd. Met Boeren voor Natuur tussen natuur- en landbouwgebieden sluit natuur aan op landschapselementen en op landbouwpercelen met betere omstandigheden voor biodiversiteit.

Kringlopen op het bedrijf

Een natuurbeheerder kan zich geen betere buur wensen dan een Boeren voor Natuur-bedrijf. Een Boeren voor Natuur-boer werkt met lage mestgift, hogere grondwaterstanden en een hoog aandeel landschapselementen. De lagere mestgift is gebaseerd op zelfvoorziening van mest en voer (gesloten kringloop). Door deze componenten is Boeren voor Natuur anders dan gewoon agrarisch natuurbeheer. Alle mest en al het voer moeten op het eigen bedrijf zijn geproduceerd. Dit leidt tot een gevarieerd bouwplan en een gemengd

Foto's Fabrice Ottburg

bedrijf, maar ook tot een prikkel om landschapselementen en natuur te willen beheren. Een Boeren voor Natuur-boer zal onderscheid maken tussen betere en mindere gronden en de schaarse mest op de betere grond benutten. Hij zal dus ook grond hebben die weinig of niet bemest wordt. Een Boeren voor Natuur-boer zal daarnaast graag een bijdrage leveren aan het beheren van een naburig natuurgebied, omdat hij daar biomassa kan vergaren. Een Boeren voor Natuur-boer bespaart op mest en voer, maar heeft hogere arbeidskosten en minder opbrengsten uit voedselproductie. Daarom, en vanwege de geleverde groenblauwe diensten, krijgen de boeren een vergoeding uit een subsidiepot die is gevuld door het ministerie van Economische Zaken, provincies, stadsregio's, gemeenten en waterschappen. Op dit moment wordt Boeren voor Natuur op vijf boerenbedrijven in praktijk gebracht. Dit zijn sinds 2008 Erve Bokdam, Erve Loninkwoner en Landerije de Bunte op het landgoed Twickel, Hoeve Biesland bij Delft en sinds 2013 de Natuurderij bij Deventer. Tot nu toe werd verdere toepassing belemmerd door de beperkte toestemming van de Europese Commissie in verband met staatssteunregels. Maar nu wordt Boeren voor Natuur ook een optie voor andere gebieden in Nederland omdat het als cluster 'bedrijfssysteem' is opgenomen in de uitgebreide Catalogus Groenblauwe Diensten. Collectieven kunnen daaruit putten om hun gebiedsaanvragen samen te stellen en kunnen dus binnenkort ook Boeren voor Natuur in de gebiedsaanvraag opnemen.

Ingrijpende herinrichting

De ervaringen van de huidige Boeren voor Natuur-bedrijven zijn relevant voor verdere toepassing.

In 2013 werd Alterra-rapport 2472 uitgebracht met de resultaten op de bedrijven op Twickel en in de polder van Biesland na vijf jaar anders boeren. Dit had gevolgen voor de ecologie en het landschap, maar ook voor de bedrijfsvoering, de bedrijfseconomie en de maatschappelijke omgeving (onder andere omwonenden, de stad Delft, Pijnacker-Nootdorp, Delden). Voor het veenweidegebied, waar akkerbouw moeilijk is, leidden de ervaringen tot een aangepaste vorm. Hier moet de aanvoer van voer worden gecompenseerd met afvoer van mest. Een Boeren voor Natuur-bedrijf heeft een goede start nodig wat betreft de verhouding bouwland-grasland-natuur en de variatie aan grondsoorten en waterstanden binnen het bedrijf. Langs rivieren en aan de kust kan het potentiële mineralentekort opgevangen worden door de periodieke overstromingen die zorgen voor de aanvoer van sporenelementen en fosfaat. Een andere les was dat Boeren voor Natuur-boeren goed uit de voeten kunnen met een ingrijpende herinrichting (veel landschapselementen, hogere grondwaterstanden, periodieke overstromingen). Ook biedt Boeren voor Natuur de ondernemer mogelijkheden om verder te verbreden. Tot slot zijn ondanks de korte periode van het opdoen van ervaringen ook de ecologische resultaten veelbelovend.

Bermpje en riviergrondel

Zo zien wij in de pilot van Hoeve Biesland dat de productiegroenlanden een behoorlijk aantal plantensoorten herbergt. Deze graslanden bevatten een diversiteit aan minder algemene soorten die ook voorkomen in de slootkant of in de natuurvriendelijke oevers. Het oppervlakte gewenste natuurtypen, zoals geleidelijke overgangen in

natuurvriendelijke oevers is toegenomen. Dit vertaalt zich onder andere in een positieve weidevogelstand, mede door de inrichting en gefaseerd beheer.

Dat Boeren voor Natuur een positief effect heeft op de biodiversiteit laat ook het nieuwe winterbed van de Hagmolenbeek op landgoed Twickel zien. Van een gekanaliseerde en gestuwde situatie is de Hagmolenbeek over een deel van haar traject weer natuurlijk gemaakt in het kader van Boeren voor Natuur op boerenland. In deze deeltrajecten wijzen rossig fonteinkruid, grote waterranonkel en kleine egelskop op een contactmilieu van voedselrijk beekwater met voedselarm water uit de aangrenzende hogere gronden. Dit contact is een sleutelfactor voor de verdere ontwikkeling van een gevarieerde vegetatie in de overstromingsvlakte. Ook in de beek zelf heeft een verschuiving plaats gevonden van plantminnende en meer algemene vissoorten, zoals zeelt, brasem en blankvoorn naar een gewenste stroomminnende visgemeenschap die in dit type beeksystemen in hogere dichtheden horen voor te komen, zoals biermpje en riviergrondel.

Afspraken

Nu het systeem van Boeren voor natuur onderdeel is geworden van de Catalogus Groenblauwe Diensten, kunnen collectieven en provincies die verder willen met Boeren voor Natuur, er ook daadwerkelijk afspraken over maken. Terreinbeheerders kunnen een stimulerende rol spelen: zij hebben immers ook belang bij effectief beheer van de gebieden die aan hun natuurgebieden grenzen. In de praktijk blijken er bedrijven te zijn die nu al zoeken naar wegen om hun bedrijfsvoering in te passen tussen enerzijds natuur en anderzijds de landbouwproductiegebieden.<

judith.westerink@wur.nl

Meer informatie:

Alterra-rapport 2472 'Boeren voor Natuur – Hoe werkt het en wat levert het op?

Dit rapport is te downloaden via www.alterra.wur.nl
www.boerenvoornatuur.nl

Van een gekanaliseerde en gestuwde situatie is de Hagmolenbeek over een deel van haar traject weer natuurlijk gemaakt in het kader van Boeren voor Natuur op boerenland. In deze deeltrajecten wijzen rossig fonteinkruid, grote waterranonkel en kleine egelskop op een contactmilieu van voedselrijk beekwater met voedselarm water uit de aangrenzende hogere gronden.

